

Los van het feit dat zijn illegale activiteit nauwelijks iets om het lijf had¹, ligt de vergelijking met Spitzens bescheidenheid voor de hand.

★

Een man als Frederiks dreef, zonder het ooit recht te beseffen, met de gebeurtenissen mee. Het kan zijn (wij zijn er niet zo zeker van) dat hij er van meet af aan van overtuigd was dat Duitsland de oorlog zou verliezen (ook Napoleon was ten onder gegaan doordat hij de wereldzeeën niet beheerst had) – in elk geval blijkt nergens uit dat die overtuiging in '40 van invloed geweest is op zijn beleid. Aan het 'aanpassings'-streven van het college van secretarissen-generaal deed hij van harte mee; het mogelijk bijeenkomen van gemeenteraden en provinciale staten vervulde hem, gelijk reeds vermeld, slechts met bezorgdheid: men moest zich gehoorzaam gedragen en daarbij *zijn* leiding aanvaarden. Eind juli eiste hij zelfs dat de commissarissen der koningin geen woord in het publiek zouden spreken dat niet tevoren, via hem, aan de Duitsers voorgelegd was.²

Bij die commissarissen kon Frederiks ook later weinig bereiken maar vooral onder de burgemeesters der kleinere gemeenten, die door Frederiks regelmatig in groepen bijeengeroepen werden, waren er velen die zich aan zijn ostentatief optimisme vastklampten: wie zwak staat, zoekt graag steun bij iemand die *beweert* sterk te staan. 'Men vroeg mij altijd: hoe lang duurt het nog? en dan', aldus Frederiks, 'noemde ik maar een termijn die nooit uitkwam. De volgende keer zei men dan weer: hoe lang *nu* nog?'³ – en dan noemde hij *wéér* een termijn. Het is nog maar de vraag of zijn stellige en tegen beter weten in gedane uitspraken: 'met een paar weken is het afgelopen', bevorderlijk geweest zijn voor de nationale zaak (zij stimuleerden zijn toehoorders eerder tot het slikken van de volgende Duitse maatregelen dan tot verzet daartegen) – een feit is dat die uitspraken hem bij de bedoelde burgemeesters, die hem ook op alle uren van de dag en nacht hun zorgen konden voorleggen, een populariteit gaven die hem persoonlijk in hoge mate aangenaam was.

In later jaren, toen de stemming in den lande aggressiever werd, ging hij andere accenten in zijn beleid leggen. Tegen het in het kader van de arbeidsinzet uitzenden van ambtenaren naar Duitsland verzette hij zich energiek en

¹ H. M. Hirschfeld, 11 febr. 1961. ² Rondschrijven, 25 juli 1940 (*VuJ*, *HA Inneres*, 126 b). ³ Getuige K. J. Frederiks, *Enq.*, dl. VII c, p. 519.